

کشف دلالت‌های اجتماعی-سیاسی سوره نمل با روش تحلیل محتوای کیفی*

غلامرضا بهروزی لک (نویسنده مسؤول)^۱
حسین میرچراغ‌خانی^۲

چکیده:

تحلیل محتوای کیفی از جمله روش‌هایی است که قابلیت استنتاج مباحث جدید از قرآن را فراهم می‌کند. در این مقاله سوره نمل با روش تحلیل مضمون که یکی از شیوه‌های تحلیل محتوای کیفی است، بررسی و تبیین گردید. در این تحلیل آیاتی که از انسجام مفهومی و معنای خاصی برخوردار بودند، به وسیله نرم‌افزار MAXQDA در شبکه مضامین تجزیه و تحلیل گردید. هدف از این اقدام، دستیابی به دلالت‌های اجتماعی سیاسی سوره مبارکه نمل است. در نهایت با به دست آوردن چهار مضمون پایه از آیات مورد نظر، دوازده مضمون سازمان‌دهنده ساخته شد که عبارت‌اند از: سرکشی دشمن قدرتمند، نزاع دائمی حق و باطل، توطئه و تهدید دائمی دشمن، نیازمندی جبهه حق به قدرت، شناخت نقاط قوت و ضعف، بسیج تمام منابع قدرت، شایستگی رهبر، ضرورت مانور قدرت، یقین به عنایت خدا نسبت به جبهه حق، یقین به نابودی ظلم و باطل، علم و دانش به مثابه قدرت، توجه به آثار جانبی قدرت. در گام بعدی مضامین مذکور به سه مضمون فراگیر «ضرورت کسب قدرت برای گسترش حق»، «دانش استفاده از قدرت برای گسترش حق» و «شناخت شؤونات حق و قدرت» تبدیل گردید. در پایان این نتیجه محقق گردید که مضمون نهایی سوره نمل عبارت است از «ضرورت کسب قدرت علمی و اجتماعی برای گسترش حقایق دینی در جامعه بشری».

کلیدواژه‌ها:

قرآن / نمل / تحلیل محتوا / اجتماعی / سیاسی / حق / قدرت

* تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۲/۲۲، تاریخ تأیید: ۱۳۹۷/۳/۲۲.

شناسه دیجیتال (DOI): 10.22081/jqr.2018.50943.2017

black@nou.ac.ir

۱- استاد دانشگاه باقرالعلوم (ع)

h.mircheraghkhani@isri.ac.ir

۲- دانشجوی دکتری دانشگاه باقرالعلوم (ع)